

Јелена Љ. Спасић¹
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука, Јагодина
Катедра за филолошке науке
Orcid: 0000-0003-2811-5865

СЛИКОВИТА ИМЕНОВАЊА У КЊИЖЕВНОМ СТВАРАЛАШТВУ ЗА ДЕЦУ ДЕЈАНА АЛЕКСИЋА²

Једно од темељних одређења књижевних дела за децу из пера Дејана Алексића јесте *изра*, због чега овог вишеструко награђиваног дечјег писца сматрају наследником Душана Радовића. Властита имена у књижевности за децу често немају само функцију именована већ доприносе карактеризацији ликова или дају читаоцу битне информације о месту дешавања радње. Предмет рада је ономастикон књижевних дела за децу Дејана Алексића, односно мотивисана имена у којима се остварују антономазија, кенинг и тмезички каламбур. Анализа је проведена применом лингвостилистичке методе, а корпус чине жанровски разнородна дела за децу Дејана Алексића. Циљ рада је да се укаже на стилогеност антономазије, кенинга и тмезичког каламбура у испитиваном корпусу и да се покаже да је поигравање језичком грађом у именима један од разлога због којих Алексића сматрамо новим класиком, настављачем не само Д. Радовића, већ и Ј. Јовановића Змаја, Б. Ђопића, Д. Максимовић и Љ. Ршумовића, у чијим смо књижевним делима за децу већ анализирали поменуте стилске фигуре.

Кључне речи: стилистика, лингвостилистика, Дејан Алексић, књижевност за децу, тропи

1.1. Дејан Алексић је афирмисани и вишеструко награђивани писац³, аутор збирки поезије, књиге драма, аутор једног романа и великог броја књига за децу. Алексићево стваралаштво за децу део је школске и домаће лектире за основну школу, а његове игре за децу ученици радо изводе на школским приредбама.

1 jelenaspasic2410@gmail.com

2 Реализацију овог истраживања финансирао је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (бр. Уговора 451-03-65/2024-03/ 200140).

3 Добитник је награда *Невен*, *Гашино ћеро*, *Досићејево ћеро*, *Награда Полићкиног Забавника*, *Гомионица*, *Раде Обреновић*, *Мали ћрини*, *Васко Поја*, *Меша Селимовић*, *Бранко Миљковић*, *Бранко Ђојић*, *Мирослав Анђић*, *Рисито Райковић*, *Просветине награде*, *Машићевог шала*, *Бранкове награде*, награде *Змајевих дечјих ишара*, награде *Радио Београда*, награде *Сајма књига у Београду*, награде *Гордана Брајовић* и *Душан Радовић* за збирку прича *Мало, мало ја слон*, награда *Злаштни кључић* за целокупно стваралаштво, награде *Владан Десница* за најбољи роман објављен 2021. године, као и награде *Милош Црњански* за дебитантски роман *Пешља*.

Књиге за децу Дејана Алексића обилују сликовитим именованима, а према речима самог аутора, *новитијети и језичке иновације* дају делу *стилску арому*, често постижући комични ефекат (према Томић 2023: 172).

1.2. Предмет анализе јесу сликовита именовања у делима за децу овог *класика модерне књижевности за децу* (Љуштановић 2014: 501). У раду су издвојена и лингвостилистички описана именовања остварена употребом антономазије, кенинга и тмезичког каламбура. Анализиран је ономастикон жанровски разнородног корпуса и ексцерпирани су примери у којима постоји стилско онеобичење. Циљ рада је да се укаже на стилогеност антономазије, кенинга и тмезичког каламбура у сликовитим именованима и да се покаже да је поигравање језичком грађом у именима један од разлога због којих Алексића сматрамо новим класиком, настављачем не само Д. Радовића, већ и Ј. Јовановића Змаја, Б. Ђопића, Д. Максимовић и Љ. Ршумовића, у чијим смо књижевним делима за децу већ анализирали поменуте стилске фигуре.

2.1. Поводом књижевног стваралаштва Дејана Алексића чешће је писано о његовом поетском стваралаштву (Піс 2013, Živanović 2013, Živanović 2013a), а ређе о прозном стваралаштву (Marković 2018). Алексићевом стваралаштву за децу посвећен је мањи број досад објављених радова и то из области науке о књижевности (Љуштановић 2014, Марковић 2016). На научном скупу *Књижевности за децу у науци и настави*, одржаном у јуну 2023. године на Факултету педагошких наука, изложено је шест реферата у којима су Алексићева књижевна дела за децу анализирана са аспекта лингвостилистике, науке о књижевности и методике наставе српског језика и књижевности.

2.2. Алексићево стваралаштво за децу, које одликује језички лудизам, ослања се на српску и светску књижевну традицију. Властита имена у српској књижевности за децу, која немају само функцију именовања већ остварују комични ефекат, доприносе карактеризацији ликова или дају читаоцу битне информације о месту дешавања радње, била су предмет анализе неколико радова. Различити видови антономазијског принципа именовања проучавани су на корпусу дела Владимира Андрића, Душана Радовића, Бранка Ђопића, Астрид Линдгрен, Вилијема Саројана и Габријела Шевалјеа, при чему је указано да антономазије истичу доминантну особину лика, најчешће епизодног (Makismović 2010). Особености кенинга у савременој српској књижевности за децу проучавали смо у оквиру ономастикона књижевних дела Јована Јовановића Змаја, Бранка Ђопића, Десанке Максимовић, Душана Радовића, Љубомира Ршумовића и Владимира Андрића (Spasić 2012). Сливовита (антономазијска) именовања ликова у којима је остварена стилска фигура тмезички каламбур такође смо анализирали смо у делима познатих домаћих и свестских писаца, међу којима су Душан Радовића, Бранко Ђопић или Вилијем Саројан, при чему смо утврдили да тмезички каламур није чест у књижевности за децу, али има изразит стилски учинак (Makismović 2010a).

3.1. Антономазија у прозним делима за децу Дејана Алексића привлачи пажњу читаоца, истиче главно својство споредног лика, уједно истичући домишљатост и духовитост:

У шкрињи се налази и један ветар. Наденуо сам му име *Ветрословослав*, јер се разуме у слова. (Aleksić 2015: 9); Једном сам, замислите, прочитао у новинама да се негде у Чилеу један мрак успавао и заборавио да изађе из спаваће собе. Власник дотичне собе *Пеје Ноћез Несванићез*, један диван и васпитан господин, морао је да навије шеснаест будилника како би се мрак пробудио и одвукао на посао у Јапан. (Aleksić 2019a: 26); Потом јој испричах причу о *Зевомуру*, дечаку који је толико вежбао зевање да је оно постало заразно. (Aleksić 2013: 69)

Вишеструко награђивани роман *Цицела на крају светиша*⁴ део је домаће лектире за седми разред основне школе. Алексић се у роману поиграва временским следом догађаја, јер тек у последњем поглављу сазнајемо да су сва претходна поглавља заправо прича коју измишља постарији господин који се са својом женом вози аутобусом. Господин и његова жена немају имена, док сви епизодни ликови приче у причи имају антономазијска имена. Будући да су овлаш скицирани, имена добијају на основу свог доминантног својства. Галерију књижевних ликова приче у причи чине *Скићница* (Aleksić 2022: 6), *Сељак* (Aleksić 2022: 14), *Градоначелник* и његов *Савешник* (Aleksić 2022: 22), *Хишроноги* (Aleksić 2022: 25), *Пењач* (Aleksić 2022: 27), *Дечак који се Врши* (Aleksić 2022: 42) и *Стриц* (Алексић 2022: 67). Именована *шаша Мрак* и *мама Тама* (Aleksić 2022: 17) пример су имена епизодних измишљених ликова у којима се реализују антономазија и персонификација, а она се јављају у једној од прича коју измишља Скитница да забави Сељакову децу:

Најмлађа девојчица гласно зевну.

– Зашто мора да се зева? – упита она *Скићницу*.

– Када највише зеваш?

– Кад падне велики мрак.

– Тачно. А кад се то догоди, мали мрак у твојим устима пожели да загрли свог великог тата *Мрака* и тера те да га пустиш напоље. Зато зеваш. Скитница је испричао причу о тата *Мраку* и *мама Тами*. Они сваке вечери долазе да обиђу своју дечицу *мракуљке*, који дању спавају у устима.

– Зато није добро говорити ружне речи. *Мракуљци* који живе у устима све то чују и после тога испричају свом тата *Мраку*. Онда нам он због тога пошаље ружне снове. (Aleksić 2022: 17)

Управо ће помињање *шаша Мрака* који доноси ружне снове ако говоримо ружне речи у дијалогу између постаријег господина и његове риђокосе жене открити да су се они у претходним поглављима, која представљају измишљену причу о догађајима пре педесет година већ појавили као ликови дечака и девојчице. Постарији господин, који нестрпљиво чека да изађе из загушљивог аутобуса како би могао да се

4 Награда *Полишкиног Забавника*, награда *Плави чућерак*, награда *Мали принци*.

врти, био је лик *Дечака који се Врши*, јер верује да ће тако постати центар света, док је његова жена била најмлађа Сељакова ћерка⁵.

Главни лик приче „Музика тражи уши” јесте антропоморфизована *Музика*, којој је досадно, гнуша се, одлучује и иде по свету да тражи уши. Наводимо само уводне реченице приче зарад илустрације:

У давно време, много пре него што су по свету почеле да ничу разноврзне и којекакве уши, *Музици* је било много досадно. Јер *Музика* се гнуша кад нема ко да је слуша. (Aleksić 2019a: 71)

Насловна синтагма *Празна Прича* уводи антономазијско име главног лика, а читав заплет заснива се на напорима једног доктора који празне приче лечи од празнине да Празну Причу испуни једним догађајем. Након што је испунио *Празну Причу* једним догађајем из свог детињства, писац завршава причу поигравањем с фразеологизмом *водиши празне разговоре*, те тако крај приче и њен наслов чине оквир приче:

После тога су доца и Празна Прича, која више није била празна, отишли на сок од малине. Причали су о вуковима, змајевима и зачараним пећинама с благом. А то уопште нису празни разговори. Нарочито ако се уз њих пије сок од малине. (Aleksić 2019a: 10)

У причи „Упитник” ликови су Знак Питања или Упитник, његова жена Упитница, петоро малих Упитничиха, као и једна безобразна Тачка због које је Упитник остао без посла (Aleksić 2019a: 52–54). Стилогеност антономазијских имена ликова која почивају на персонификацији, односно оживљавању интерпункцијских знакова, лежи у њиховој неочекиваности, изношењу јединог податка о лику и истицању његовог главног својства. Антономазије *Уишиница* и *Уишиничихи* садрже додатно онеобичење, јер је реч о непостојећим именицама, изведеним аналогично, налик на процес настанка дечијих неологизама. И у причи „Музика тражи уши” главни лик је *Музика*, персонификована и именована претварањем заједничке именице у властити, како би се привукла пажња читалаца.

У причи „Лимени петао” (Aleksić 2019a: 31–40) јављају се именована петлова прозирне етимологије, којим се истиче главно својство лика, јер *Јуширивоје* кукуруче у рано јутро, док *Будимир* буди, па између њих долази до певачког двобоја.

У крештавој кокошјој химни у *Лименом џејилу* јављају се и поређење *ко њернаши Павароши*, које изазива смех јер се у исту раван доводе петао и чувени оперски певач:

Досадна би била зора
Да нам нема твог тенора.
Диван си у свакој ноти,
Кò њернаши Павароши.

5 „Најмлађа девојчица прво ћутке обиђе око Скитнице. Загледала га је с великом пажњом. Била је веома ситна, а њене риђе коврцице поскакивале су на глави као пламичци.” (Aleksić 2022: 14)

Хвала ти за песме твоје,
Јутривоје, Јутривоје... (Aleksić 2019a: 35)

Један од епизодних ликова у Алексићевом роману *Чудесни подвизи Азбучка Првог у шридесетш слова* је и Видовити Видоје, преварант који себе представља као видовњака:

Ево, овде све лепо пише: *Видовити Видоје*; и адреса: иза леве бреге, код четвртог пања, па право низ поток, крај нискога грања, где је вода мања. (Aleksić 2015: 66)

Док је у свим досад наведеним примерима антономазија једино именоване књижевног лика, у прозним и драмским делима за децу Дејана Алексића јавља се окационално сликовито именоване, као надимак за лаванду, који су јој наденули мољци или као римовани надимак настао премећањем гласова у играказу *Мира Рима*, којим се истиче главно својство лика, јер Мира Рима говори искључиво у римама:

Најгори дан у историји мољаца освануо је када се у том плакару појавила *Зла Вила Злосмрда*. У ствари, била је то обична биљка, такорећи цвет, веома пријатног мириса, који људи зову лаванда. Али мољци је, ето, зову *Зла Вила Злосмрда*, јер им њен мирис никако не прија. (Aleksić 2019: 13); Стиже *Мира Рима*, како сте, шта има? (Aleksić 2010: 61)

И у Алексићевом драмском опусу за децу уочавамо антономазију као окационално именоване у играказу *Ах, шај мај*, у виду надимка за вољеног:

Сара: Само се властите именице пишу великим словом, а љубав је заједничка именица.

Стефан: Ја сам видео да се пише великим словом.

Сара: Где си то, паметњаковићу, видео?

Стефан: У твом дневнику. Написала си: Данас сам на улици срела своју *Љубав*. (Aleksić 2010: 49)

3.2. Антономазијска именована ликова „Нежне песме о нежном ветру Дувољубу” (Aleksić 2006) почивају на персонификацији, јер су ликови поеме оживљене природне појаве или небеска тела. Антономазија у наслову поеме описује главног јунака, а читав заплет почива управо на томе што усамљени ветар *љуби да дува*. Након бројних перипетија, Дувољуб у једној старој кули среће *лећу промајну госпу* (Aleksić 2006: 44). Антономазија *Промаја* тако даје ново значење стиху *Промаја дува кроз срце моје*, исписаном на парчету папира који је Дувољуб претходно одувао кроз отворен прозор једног песника. На крају поеме, као плод љубави Дувољуба и Промаје настају Дувољупчићи, а стилогеност ове антономазије појачава њено смештање на сам крај последњег стиха, дакле на стилски маркирану позицију:

Сутрадан *Сунце* поче да купа
Пределе ове што беху пусти
И изненада, истога дана,

Теписи цвећа никоше свуда,
Налик на права мирисна чуда,
Прхнуше птице са разних страна,
Зачу се шумор живнутих грана
И као неки ваздушни клупчићи
Дунуше пољем *Дувољубчићи*. (Aleksić 2006: 47)

Ономастикон поеме „Нежна песма о нежном ветру Дувољубу” чине још и персонификовано Сунце, које у горенаведеним стиховима купа пределе, као и Месећ, који поспано зева:

Ал’ Дувољуба не беше више
Ту где се хорда окупи псећа;
Он је већ био на месту тишем,
Он је већ своја ветровска плећа
Дизао изнад кровова града,
Тамо где *Месећ* поспано зева. (Aleksić 2006: 47)

Ликови поеме „Драма у подруму госпође Јоје” јесу становници подрума *Миш* и *Мрак*, а када се у подрум госпође Јоје усели и мрак из подрума њеног комшије Радише, који је побегао зато што је Радиша утоварио угаљ у подрум, јавља се и множина *Мракови*, па тако антономазија бива додатно онеобичена на морфолошком плану:

Подрум и даље тутњи ли тутњи,
Мракови грме у страшној љутњи. (Aleksić 2019: 52)

Извођење презимена налик на српска презимена налазимо у примеру *Грицковић Глодар* у песми „Миш геније” (Aleksić 2018: 30), а врло необично именоване *Кољачим* добијено слагањем, односно спајањем упитних заменица *коља* и *чим*, подсећа на руско презиме Корчагин. Реч је о надимку који истиче главну особину главног лика у „Балади о Кољачиму” из збирке *Јануар у жирафи*:

Био је неки опасан чова,
Опасан чова, пргавог кова.

Ко год му дође до бесних шака,
Постане сместа корисник штака.

Тај није бирао кога, ни чим,
Па су га прозвали *Кољачим*.

Драо се, спреман сваког да смрви:
’Ја сам краљ туче, *Кољачим Први*!’ (Aleksić 2018: 55)

Краљ туче који сам себе назива *Кољачим Први* наилази на опасног противника, који постаје *Кољачим Други*, а јавља се и оказионално сликовито именоване *Кољачим Трећи*:

Дани му беху тужни и дуги,
Јер сад је главни *Кољачим Други*.

А ни тај други обзира нема,
Крстари градом и редом лема.

Само нек живи у краткој срећи,
Док му не стигне *Коџачим Трећи*. (Aleksić 2018: 58)

Антономазије које су налик на грчка презимена, јер су изведене суфиксом *-ос*, налазимо у поеми „Стари Грци и млади луци” у имену целата *Пањос Секирос*, који се спрема за погубљење младог лука:

Целат миран, опуштеног стања,
Мирно клацка секиру крај пања;
Хладнокрван ко да једе гирос –
Име *Пањос*, презиме *Секирос*. (Aleksić 2018: 73)

Восијанска антономазија *Ћрави Ајнишјајн од мишјеџ соја* у песми „Миш геније” из збирке *Јануар у жирафи* активира знање о чувеном нобеловцу и тиме доприноси карактеризацији генијалног миша:

Ово је повест о мишу генију,
Правом *Ајнишјајну* од мишјеџ соја. (Aleksić 2018: 30)

Чиста антономазија, у којој је именовање лика оказионалног типа, није карактеристична за књижевност за децу, па се и у жанровски разноврстом опусу Дејана Алексића антономазија најчешће јавља као једино именовање лика. Поричући пуку номинацију, антономазија већ при првом именовању лика читаоцу открива његову главну особину, буди асоцијације, а често изазива и смех.

3.2. Подврста каламбура која се назива тмезички каламбур представља игру речи у којој се сложеница раставља на компоненте са новим значењем (Ковачевић 2000: 222; Максимовић 2010: 141). У проучаваном корпусу нисмо уочили примере разбијања сложенице, који и иначе представља редак вид онеобичења имена у књижевности за децу, али налазимо пример разбијања полусложенице. Имена ликова *Цик* и *Цак* у песми „Циц-цак” из збирке *Јануар у жирафи* настају разбијањем полусложеничког израза, при чему добијају ново значење, па је стога реч о стилском поступку блиском тмезичком каламбуру. Читава нонсенсна песма обликована је применом тмезичког каламбура и персонификације. Антономазије су додатно графостилистички онеобичене употребом верзала, а посебан хумористички ефекат имају вокативи ових имена који творе риму којом се завршава шаљива песма (ЦИЧЕ-ЦАЧЕ):

Било је једно ЦИК.
Било је једно ЦАК.
Кад су се најзад срили,
То беше добар знак.

’Добар дан’, рече ЦИК,
ЦАК му узврати: ’Здраво.’
Потом смислише трик
Да скупа крену право.

Ал' помислите чик
Да пут им беше лак,
Јер ЦИК је ишло у цик,
А ЦАК је вукло у цак.
То сурово откриће
Изроди одлуку круту
Да сваком боље биће
На сопственоме путу.

ЦАК на растанку виче,
Готово да му се плаче:
'Опрости, драги ЦИЧЕ.'
'Извини и ти, ЦАЧЕ.' (Aleksić 2018: 10–11)

Тмезички каламбур је ретка стилска појава, па стога не чуди што га у Алексићевом опусу налазимо само у једној песми. Именовања остварена разбијањем полусложенице имају изразит стилски ефекат, јер привлаче пажњу својом неочекиваношћу, имају нонсенсни карактер и уносе ноту хумора.

3.3. Кенинг се остварује заменом властитог или обичног заједничког имена описном песничком конструкцијом (Simeon 1969: под *кенинг*), односно супституцијом свих типова властитих именица или властитим именицама, али и апелативних, односно апелативним (Ковачевић 2000: 89). Сам термин потиче од израза *накнадно именовани* (Vejsls 2000: под *kenning*).

Кенинг уочавамо у причама „Мољац угоститељ”, „Посао за лишће” и „Случај Клемпаве куће” из Алексићеве збирке *Музика тражи уши*. У причи „Мољац угоститељ” Алексић измишља духовите називе за мољачке ресторане: *Жакети*, *Дугачке гаће*, *Бунда*, *Зимска капа*, *Свраћи*, *мала, до вуненог шала!* и *Залогај код старе чарапе* (Aleksić 2019a: 11–14). У рекламним слоганима рима служи привлачењу пажње и доприноси памтљивости, а римовани слогани за мољачке ресторане у причи „Мољац угоститељ” уједно изазивају смех:

Ако вам глад смета, свратите до 'Жакета!' (Aleksić 2019: 11); Дођите на гурманску рунду у чувену мољчеву 'Бунду!' (Aleksić 2019a: 13); Укусно је што се жваће у ресторану 'Дугачке гаће!' (Aleksić 2019a: 14)

На крају приче „Посао за лишће” заплет се расплиће кроз духовиту употребу кенинга *Пролеће*:

То је то! – викнем одушевлено. – Запослићу све лишће у предузећу *Пролеће!* – И стварно, тамо лишће уопште не пада. Само ради свој шумећи посао и зелени од среће. (Aleksić 2019a: 30)

Прича „Случај Клемпаве куће” садржи кенинг у наслову, а већ у првој реченици уводи се *омања*, *широшна*, *нахерена кућа* (Aleksić 2019a: 57), која се даље у причи назива *кућерак*, а кад јој порасту уши, јер људи осећају олакшање кад јој се повере, писац користи синтагме *кућа са ушима*, *драгоцене уши*, *славне уши*, *зидне уши*, *чувене зидне уши* (Aleksić

2019а: 57), Како радња даље одмиче, антропоморфизована кућа добија све веће уши, па тако настаје сликовито именовање из наслова:

За то време људи су настављали да долазе и поверавају се лековитим ушима. А кућа је мирно и стрпљиво слушала. И од тога су јој уши свакодневно расле. Једноставно, за толико проблема, жадања и жалби биле су потребне веће уши. У ствари, много веће уши. Ускоро су уши толико нарасле да су биле веће него прозори на кући. А није прошло много времена до часа када су постале веће и од саме куће. Тако је тај оронули кућерак добио име *Клемјава кућа*. (Aleksić 2019а: 58)

Кенинг се јавља и у виду назива измишљене титуле у причи „Лимени петао” из збирке *Музика тражи уши*, а у подлози овог сликовитог именовања лежи метонимија у којој назив за део тела замењује назив животиње:

Сумњам да сте до сада имали прилике да упознате Будимира, и боље што је тако. Када би у петловском свету постојала титула под називом *Кљун хвалисања џун*, сигурно би припала Будимировом кљуну. Био је то петао заљубљен у себе од репа до кресте. (Aleksić 2019а: 32)

Духовито сликовито именовање празника јављају се у игроказу *Слава*, који се налази у читанкама за четврти разред основне школе. Пошто Страхиа баца ранац, мајка му даје поклон за славу, а управо су кенинзи *Свети Распуси Прејодобни* и *Свети Мученица Лекшира* извор хумора:

Страхиа: Шта је то?

Мама: Књиге.

Отац: Мени такође личи на књиге. Зар си већ заборавио како изгледају?

Страхиа: Видим да су књиге, али не разумем чему сад књиге...

Мама: Поклон за славу.

Страхиа: Па за славу *Свети Распуси Прејодобни* поклањају се фудбалске лопте, скејтборд, бицикл, а не књиге...

Мама: Јесте! Али ово ти је за славу *Свети Мученица Лекшира*. Она се слави заједно са Светим Распустом.

Отац: Видиш како мама добро зна обичаје.

Мама: И најлепше је што се слави два и по месеца. Можеш сваког дана да славиш помало. (Спушта књиге на сто и излази.) (Aleksić 2010: 73)

Кенинг *Миши факултети* у песми „Миш геније” из збирке *Јануар у жиرافي* подсећа на Радовићев стих о козјем факултету⁶:

Памет је своју, ако вас занима,

Открио целом глодарском свету

У својим раним студентским данима

На славном Мишјем факултету. (Aleksić 2018: 30)

Назив предмета који на *Мишјем факултету* предаје чувени професор Грицковић Глодар гласи *Филозофија мачје глади* (Aleksić 2018: 30), а *млади Ајнштајн од мишијег рога* (Aleksić 2018: 32) стиче и титулу

6 Кад је једна коза дипломирала, негде у свету, на козјем факултету. (Radović 1970: 57)

доктора мишјих наука, па ће младе генерације учити његов *Сіомачећи закон* (Aleksić 2018: 33).

Кенинг срећемо и у поетском опусу за децу Дејана Алексића. У „Песми о прасобару”, која говори о пећинском човеку који је по занимању собар у доба кад соба нема, по угледу на назив хотела *Холидеј ин Алексић* измишља *Неолиџ Ин*:

Но срећа га је једаред хтела,
Ваљда због тога што беше фин –
Прачовек нађе оглас хотела
Који се звао 'Неолит Ин'.

О, то је било модерно здање,
Сасвим без грешке и других мана,
Са врло много – никако мање –
Луксузних пећинских апартмана.

Неолит краси све просторије:
Крзна, тољаге, мамутске кљове...
Хотелски бисер праисторије,
Који се с правом онако зове. (Aleksić 2018: 61)

Алексић у неколико строфа описује *Неолиџ Ин*, његов камени ентеријер и тиху камену атмосферу, чији власник, неизлечиви пећински сноб, воли новотарије. У завршној строфи песник позива младе читаоце да истраже шта значи префиксоид *нео-*, како би разумели игру речима у стиху *У неолиџу све вам је ново*:

Читајте добро, слово по слово:
У неолиту све вам је ново;
А ко би у то сумњати хтео,
Нека провери шта значи „нео”! (Aleksić 2018: 63)

Поетске перифразе или дескриптивне метафоричне сложенице у причама, песмама и игроказима Дејана Алексића накнадно именују измишљене ресторане, предузећа, грађевине, титуле, законе, празнике, хотеле, изазивајући смех, истичући њихову главну особину и подстичући младог читаоца да протумачи страну реч, уочи риму или одгонетне игру речима.

4. Сликвита именована су једна од доминантних одлика прозе, поезије и драмских текстова за децу из пера Д. Алексића. Властита имена остварена употребом антономазије, тмезичког каламбура и кенинга дају његовим делима *стилску арому* која подсећа на сличне стилске игре у делима Ј. Јовановића Змаја, Д. Радовића, Б. Ђопића, Д. Максимовић, Љ. Ршумовића или В. Андрића, као и светски познатих писаца, као што су А. Линдгрен или В. Саројан.

Као и у досадашњим проучавањима употребе антономазије у књижевности за децу (Maksimović 2010), антономазијска имена ликова ређе су околионална, док је најчешће реч о једином именовану споредног

лика, овлаш скицираног. Као и у другим делима књижевности за децу, тмезички калабур у именима је редак. Деконструкција полусложенице у тмезичком каламбуру доприноси онеобичењу имена и изразито је стилогена, јер се на овом стилском поступку, комбинованом са персонификацијом заснива цела песма. Алексић користи кенинг да би сликовито именовано најразличитије појаве имагинативног света који ствара. У свету одраслих, закони, хотели, титуле, ресторани, предузећа и грађевине имају озбиљна, звучна имена, а у свету који Дејан Алексић ствара за децу та имена су забавна, смешна, понекад римована, увек сликовита, како би млади читалац њиховим рашчитавањем могао стећи увид у главна својства означеног.

Извори

- Aleksić 2018: Dejan Aleksić, *Januar u žirafi*, Beograd: Laguna.
 Aleksić 2019: Dejan Aleksić, *Drama u podrumu gospođe Joje*, Kraljevo: Imam ideju.
 Aleksić 2019a: Dejan Aleksić, *Muzika traži uši*, Beograd: Kreativni centar.
 Aleksić 2006: Dejan Aleksić, *Nežna pesma o nežnom vetru Dovoljubu*, Beograd: Kreativni centar.
 Aleksić 2010: Dejan Aleksić, *Igrokazi za školske i ostale priredbe*, Beograd: Kreativni centar.
 Aleksić 2022: Dejan Aleksić, *Cipela na kraju sveta*, Beograd: Kreativni centar.
 Radović 1970: Dušan Radović, *Poštovana deco*, Beograd: Mlado pokoljenje.

Литература

- Ilić 2013: Slađana Ilić, Nemoguće u poeziji Dejana Aleksića, u: D. Bošković (ur.), *Srpski jezik, književnost, umetnost*, Knj. 2, *Nemoguće: zavet čoveka i književnosti*, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 251–254.
 Živanović 2013: Jelica Živanović, Zašto „Jedino vetar“: povodom knjige „Jedino vetar“ Dejana Aleksića, *Naš trag: časopis za književnost, umetnost, kulturu i marketing*, 20(1/2), 349–355.
 Živanović 2013a: Jelica Živanović, Metafora u poeziji Dejana Aleksića, *Radovi Filozofskog fakulteta*, 15(1), 369–382.
 Kovačević 2000: Miloš Kovačević, *Stilistika i gramatika stilskih figura*, Kragujevac: Kantakuzin.
 Ljuštanović 2014: Jovan Ljuštanović, Priča i pričanje kao igra u kratkim pričama za decu Dušana Radovića i Dejana Aleksića, u: V. Jovanović, T. Rosić (ur.), *Književnost za decu u nauci i nastavi*, Jagodina: Fakultet pedagoških nauka, 501–511.
 Maksimović 2010: J. Maksimović, Antonomazijski principi imenovanja u imenima likova u književnosti za decu, u: S. Denić (ur.), *Savremeni trenutak književnosti za decu u nastavi i nauci*, Vranje: Učiteljski fakultet, 202–214.
 Maksimović 2010a: J. Maksimović, Tmezički kalambur u antonomazijskim imenima likova književnosti za decu, u: V. Jovanović, T. Rosić (ur.), *Savremena književnost za decu u nauci i nastavi*, Jagodina: Pedagoški fakultet, 149–159.

- Marković 2016: Ana Marković, Metafikcija u delu „Koga se tiče kako žive priče” Dejana Aleksića, *Detinjstvo*, 42(4), Novi Sad, 22–33.
- Marković 2018: Ana Marković, Tehnike i strategije prozne samosvesti u pričama Dejana Aleksića i Vesne Vidojević-Gajović, u: V. Jovanović, B. Ilić (ur.), *Književnost za decu u nauci i nastavi*, Jagodina: Fakultet pedagoških nauka, 285–297.
- Simeon 1969: Rikard Simeon, *Enciklopedijski rečnik lingvističkih naziva*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Spasić 2012: Jelena Spasić, Kening u književnosti za decu, u: V. Jovanović, T. Rosić (ur.), *Književnost za decu i omladinu – nauka i nastava*, Jagodina: Fakultet pedagoških nauka, 139–159.
- Tomić 2023: Gorica Tomić, *Leksičke slivenice u savremenom engleskom i srpskom jeziku: strukturni, sadržinski i sociolingvistički aspekti*, Doktorska disertacija, Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet.
- Vejsl 2000: Katie Wales, *Dictionary of stylistics*, Harlow: Longman.

Jelena Lj. Spasić

PICTURESQUE NAMES IN DEJAN ALEKSIĆ'S LITERARY CREATION FOR CHILDREN

Summary

One of the fundamental characteristics of Dejan Aleksić's literary works for children is play, which is why this multi-awarded children's writer is considered a successor of Dušan Radović. Proper names in children's literature do not often have a naming function only, but contribute to the characterization of characters or provide the reader with important information about the place where the action takes place. The aim of the paper is to show how picturesque names produce an expressive value in different genres of Dejan Aleksić's literary creation for children. The paper studies the functional significance of antonomasia, kenning, and tmezc puns for the interpretation of literary texts. The analysis was carried out using the linguistic method, and the corpus consists of genre-bending works for children by Dejan Aleksić. The aim of the paper is to point out the stylogenicity of antonomasia, kenning, and tmezc puns in the examined corpus and to show that playing with linguistic structure in names is one of the reasons why we consider Aleksić a new classic, a continuation of not only D. Radović but also J. Jovanović Zmaj, B. Čopić, D. Maksimović, and Lj. Ršumović, in whose literary works for children we have already analyzed the aforementioned stylistic figures.

Picturesque names produced using antonomasia, kenning, and tmezc puns have a very important role for the interpretation of literary texts for children. Antonomasia can give information about the main characteristics of the character and produce plenty of associations, kenning introduces a child-recipient into the fabula, and the tmezc pun is used to achieve a comic effect.

Keywords: stylistics, linguostylistics, Dejan Aleksić, literature for children, tropes

Примљен: 12. јун 2023. године
Прихваћен: 28. фебруар 2024. године